

Darko Gavrilović, Prirodno-matmatički fakultet, Novi Sad

Slobodan Marković, Prirodno-matmatički fakultet, Novi Sad

JEDAN POGLED NA SEDAM STOTINA GODINA KULTURNOG I VERSKOG
NASLEĐA MANASTIRA KRUPA

APSTRAKT

Autori će u ovom preglednom radu predstaviti najvažnije istorijske periode u razvoju manastira Krupa kao i glavne reprezentе njegovog duhovnog i umetničkog života koji su svojim radom zadužili ne samo ovaj manastir već su i ojačali njegove veze sa srpskim narodom. U poslednjem poglavlju, autori će ukazati na mogućnosti upotrebne vrednosti manastira za razvoj lokalnog turizma.

KLJUČNE REČI: manastir, Krupa, monasi, freske, ikone.

UVOD

Preispitivanje kulturnih dometa posmatrano kroz prizmu dužih ili kraćih vremenskih perioda neophodno je svakom narodu da bi mogao da gradi svest o sebi. U tom procesu određuju se smerovi kretanja u kulturi, daju se pojedinim pravcima prioriteta i oni jednako, kao i oni manje bitni, određuju smisao postojanja naroda. Svi narodi teže boljitku i nastoje da koriste lekcije iz istorije kako one koje su im donosile patnju i smrt tako i one koje su stvarale život. Međutim, potreba za pogledom ka prošlosti i izvlačenjem zaključaka iz nje ne treba da bude imperativ naroda već određivanje budućnosti. Pa ipak, bez pogleda na „ono što se desilo“ se ne može. Taj pogled u prohujala vremena ne bi trebali da zloupotrebljavaju političari, da ga bojadišu bojama totalitarnih ideologija, već da ga ostave stručnjacima koji i imaju zadatak da

takva vremena tumače i poučavaju društvo na osnovu iskustava iz prošlosti. U njoj se, kao medaljoni, nalaze kulturna, umetnička, religijska, etnološka, naučna i politička nasleđa naroda.

Posmatrajući prošlost na taj način, ovaj rad je na prvom mestu posvećen sagledavanju kulturnog i religijskog nasleđa srpskog naroda na prostoru severne Dalmacije pri čemu se iz vida neće gubiti ni povezanost tog istog nasleđa sa nasleđima drugih naroda i civilizacijskim tokovima evropskog prostora. U tom smislu, praćen je kulturni i verski značaj manastira Krupa, najstarijeg srpskog manastira u Hrvatskoj. Odluka da se piše o njemu nije proizašla samo iz činjenice da se ove godine obeležava 700 godina njegovog postojanja. Naprotiv, ona proističe iz potrebe da se traga za najtananimim beleškama ljudske egzistencije koja svoju potvrdu pronalazi u arhitekturi i umetničkom stvaralaštvu kao posebnim vidovima manastirske kulture. U ovom radu to traganje će biti podeljeno na dva poglavlja, vremenski ograničena srednjim i novim vekom, koji su se pokazali dominantnima u viševekovnoj manastirskoj istoriji. A završno poglavlje biće posvećeno razmatranjima o perspektivi ovog manastira u svetu religijskog turizma.

SREDNJOVEKOVNO VIZANTIJSKO I SRPSKO NASLEĐE MANASTIRA KRUPA

Celokupno vizantijsko¹ nasleđe pruža nam pogled na jednu od najcelovitijih kulturnih determinanti evropskog civilizacijskog prostora. Ono je odraz blistave visoke kulture svog vremena, koja je tokom većeg dela svog trajanja u odnosu na ostatak evropskog kontinenta, snažnije i uticajnije sjala, ostavljajući tragove ne samo u svetu pravoslavne već i rimokatoličke Evrope.² Čak i kada je veliko Vizantijsko carstvo, koje je spajalo tri kontinenta, u državnom i

1 Pojam Vizantija nastao je u 17.veku. Oni koje mi nazivamo Vizantincima sebe su zvali Rimljanima.

2 S. Runciman, *Byzantine Style and Civilization*, London 1974.

političkom smislu nestalo, njegovi impresivni kulturni dometi nastavili su da cvatu na teritorijama drugih država. Njegov značaj ogleda se i danas u univerzalnom spoju rimskog državno pravnog nasleđa, grčke antičke i srednjovekovne kulture i hrišćanske duhovnosti. Ta jedinstvena trojna sinteza svoje plodove nije davala samo širom Vizantijskog carstva već je cvala i u drugim zemljama koje su nastojale da preuzmu ono po sebi najkorisnije što je moglo dati ploda u njihovom razvoju. U stvari vizantijska kultura se širila srednjevekovnom Evropom poput sunčevih zraka i kao što zrake ono što dodirnu oživljavaju ili drže na životu tako je i ona svojim blagotvornim uticajem pokrivala mnogobrojne segmente srednjovekovlja. Jedan od tih segmenata je i manastirska kultura. Kako u ranijim vekovima tako i u vreme pada Vizantije, pa i kasnije, sveštenici i naučnici sa vizantijskog državnog prostora su bežeći ili odlazeći ka severu i zapadu Evrope prenosili i svoje domete u kulturi i nauci. Bogatstvo sa nekada hrišćanskog Bosfora počelo je, možda, kao nikada ranije, svoj viševjekovni izbeglički put ka severu i zapadu, obogaćujući taj prostor svojim plodovima. Na taj način, bežeći i sklanjajući pred islamom, evropski Istok u kulturnom smislu zaduživao evropski Sever i Zapad. Ovo prenošenje nije teklo samo ka rimokatoličkim državama. Ono je išlo i ka Rusiji. Tamo se kao ideja romejskog nasleđa uobličavala u novom centru – Moskvi – kao Trećem Rimu, univerzalnom hrišćanskom praoslavnom carstvu.³

Na prostorima koje nastanjuju Srbi vizantijsko kulturno nasleđe ostvarilo je uticaj na razvoj srednjovekovne srpske kulture i kao takvo predstavlja neizostavan deo nacionalnog identiteta. Jedan njegov deo pronašao je svoje mesto u manastirskoj kulturi koja je bila ne samo vrelo kulture i duhovnosti u srednjem veku već i u vekovima tokom kojih su Srbi živeli u okviru Osmanlijskog carstva ali i u rasejanju, na prostorima rimokatoličkih zemalja. Tamo

³ Filotej iz Pskova definisao je ideju o tome kako je Prvi Rim bio paganski, Drugi Rim bio je hrišćanski Konstantinopolj, a Treći Rim je pravoslavna Moskva kao legitimni naslednik Konstantinove imperije.

su manastiri bili centri pismenosti, duhovnog i identitetskog opstanka. Mnogobrojni molitvenici, lekcionari i Biblije predstavljali su u srednjem veku glavni fond svih manastirskih biblioteka. Ta dela nisu samo izaivala divljenje onih malobrojnih pismenih čitalaca već i lepotom iluminacija na svojim stranicama kojima su se divile stotine hiljada nepismenih. Osim toga manastiri su bili centri pismenosti i retka mesta u kojima su se mogla naučiti pismena. Međutim, osim što je manastir bio mesto školovanja on je činio i važan element kolektivnog iskupljenja. Još su zahtevi i struktura srednjovekovnog društva, koje je kroz više vekova bilo uglavnom seosko, postavili manastir na prvo mesto. Manastiri su bili podizani u seoskim područjima koje je karakterisao stalni napredak poljoprivredne proizvodnje, a monasi su najčešće imali najbolje obrađena polja jer se nisu ustručavali ni učenja ni rada, a ni toga da za njih rade kmetovi. Osim što su postali temelj srednjovekovnog obrazovanja, u njima je razvijana živa prepisivačka delatnost.⁴

Jedan od takvih manastira je i manastir Krupa smešten na podnožju planine Velebit, pokraj reke Krupe, pritoci reke Zrmanje, u severnoj Dalmaciji. U njemu je poput ostalih manastira, kako istoka tako i Zapada, razvijan poseban arhitektonski manastirski kompleks, uređivan je život manastirskog bratstva prema strogo određenim pravilima koja su podrazumevala raskid sa svetovnim životom i njegovim navikama. Izbegavan je prazan razgovor i raskalašan smeh, na koji su upozoravali pradavni pisci poslanica. Tražila se uzdržanost u jelu da bi se telo obuzdalo od požude, a u periodima posta ta uzdržanost je prelazila u lišavanje.⁵

Koliko je ovakav život izgledao strog i teško ostvariv toliko se arhitektonska i likovna lepota ovog manastira činila blagom, uzvišenom i samo Gospodu dokučivom. Židovi Krupe,

4 D. Gavrilović, Buđenje Evrope, od antike do kraja srednjeg veka, Sr. Karlovci 2011, str.196,197.

5 D. Gavrilović, Priče iz srpske starine, Sr. Karlovci 2009, str.46.

kao da su obučeni u bele haljine koje simbolišu čistotu i nevinost, a unutrašnjost hrama, posvećenog Uspenju Bogorodice, ukrašena mnogobrojnim freskama i raznolikim ornamentima tako da zajedno blistaju čudesnom lepotom noseći merila vremena u kojima su nastali. Poput izvesnog broja manastira i u drugim zemljama i za osnivanje manastira Krupa su vezane mnogobrojne legende. Međutim, najizvesnije je da su manastir osnovali monasi iz Bosanske Krupe u vreme vladavine srpskog kralja Milutina oko 1317.godine.⁶ Manastirski kompleks najverovatnije je trajnije uobličen u vreme cara Dušana koji je dovršio manastir i darivao ga zemljama te na taj način materijalno pomogao da opstane vekovima.⁷ Crkva manastira Krupe je srednje veličine u odnosu na druge srednjovekovne srpske hrišćanske hramove. Mada nisu sačuvane freske koje pripadaju srednjovekovnoj srpskoj umetnosti, raspored postojećih fresaka prati već vekovima ranije utvrđene propozicije.⁸ Na žalost, što zbog čestih ratova koji su se vodili u ovom pograničnom području između Venecije i Osmanlijskog carstva, što zbog kasnijih ratova koji sežu do pre četvrtinu veka, od srednjovekovnog umetničkog nasleđa gotovo da ništa nije ostalo. Ipak, ono što možemo da pretpostavimo je da je hram bio dekorisan u skladu sa tadašnjom umetničkom praksom koja je preovladavala u gotovo svim srpskim manastirima koji su podizni u prvoj polovini 14.veka, kao i da je manastir služio kao mesto gde su prepisivane knjige, gde se učilo i podučavalo i da je bio centar duhovnog života pravoslavnog stanovništva ovog kraja.

6 Đ. Janković, Kninska Krajina u srednjem vijeku-arheološka svjedočanstva materijalne kulture, Knin-Beograd 2000, str.50-56.

7 O darivanju i podizanju manastira svedoče kasniji dokumenti. Više o tome videti kod Lj. Stojanović, Stari srpski zapisi i natpisi, II, Beograd 1903.

8 Više o umetničkim spomenicima manastira Krupa vidi kod A. Skovran, Umetnički spomenici manastira Krupa, u Manastir Krupa 1317-1967, Beograd 1968, str.21-51.

OBNOVLJENO LICE MANASTIRA KRUPA ZASIJALO JE PONOVO U NOVOM VEKU

A u sutonu srednjeg veka i u osvit novog veka, taman u onih nekoliko decenija kada su se prelamali 16. i 17. vek, pod osmanlijskom vlašću, o manastiru Krupa se malo toga čulo. Znalo se da je više puta paljen i obnavljan. Nisu pravljene nikakvi značajniji radovi na manastiru, a ono što se može pretpostaviti to je da je manastir bio nekoliko puta napadan od strane osmanlijske vojske i to prevashodno zbog toga što su monasi učestvovali i pomagali bune. Tek sa obnovom Pečke patrijaršije, pout ostalih srpskih manastira, i ovaj manastir doživljava svoj ponovni procvat mada je još dva puta bio paljen kasnije. U vreme gašenja Patrijaršije 1766 i kasnije 1828.godine. Na žalost, sličnu tužnu sudbinu manastir je dožveo i dva puta u 20.veku: za vreme Drugog svetskog rata kada su ga ustaše pretvorile u svoje uporište prema fašističkoj Italiji i 1995, kada su se desila manja oštećenja i krađe.

Pa i pored ovako turbulentnih vremena od 17.veka manastirsko ikonopisačko lice je sjalo izuzetnim sjajem. Plodovi jačanja konfesionalnog identiteta pravoslavaca u Dalmaciji još jače su se ogledali u činjenici što je u manastiru Krka osnovana prva bogoslovija, odnosno, prva organizovana škola u Srpskoj crkvi. Više od stotinu godina kasnije, u ovom manastiru će boraviti i jedan od najznačajnijih srpskih prosvetitelja, Dositej Obradović. Otprilike stotinu godina posle njega, u manastiru će ići u školu poznati pisac Simo Matavulj koji je u svojim delima opisao karaktere ljudi iz ovog kraja.

A tokom 17.veka, u većem broju u Dalmaciju se doselio grčki pravoslavni svet pa je svetlost dana uskoro ugledala kulturna simbioza srpskog i grčkog naroda u Dalmaciji. Na taj način, među Srbima Dalmacije tekla je duhovna struja proistekla u svetogorskim izvorima.

A svoje plodove davala je u manastiru Krupa u skupim ikonama jednog od najboljih kritskih majstora, Jovana Apake.⁹ Kada je reč o freskama tačno vreme njihovog nastanka nije utvrđeno. Međutim, analizom je utvrđeno da pripadaju najznačajnijem srpskom slikaru pod osmanlijskom vlašću Georgiju Mitrofanoviću (1550-1630). On je strogo pratio utvrđene zakonitosti rasporeda i kompozicija ličnosti, a u hramove je svojim bojama ostvario uticaj svetogorske varijante italokritskog slikarstva. Najviša zona crkve ukrašena je likovima i temama koje izražavaju učenje o Hristu, nebeskom poretku, a niže zone su zauzela „zemaljska dešavanja“ iz crkvene istorije.¹⁰ Na najvišoj tački kupole nalazi se Hristos Pantokrator. Niže od njega redaju se anđeli i proroci, sveti pravednici i jevađelisti. Na oltarskom prostoru Mitrofanović je pokazao još jednom da je bio najveći srpski slikar tog perioda. U isto vreme tu je ispoljio sebe i kao slikara i bogoslova predstavljajući programe posvećene liturgijskim ilustracijama i njihovim starozavetnim uzorima. U hramu su svoje mesto pronašla i dva ciklusa: ciklus Velikih praznika i Stradanje Hristovo. A u zoni stojećih figura, kao da se Mitrofanović vodio ratničkom istorijom ovog kraja, prikazani su sveti ratnici i vrači.¹¹ Ipak, ako posmatramo nacionalni značaj ove crkve po lokalno srpsko stanovništvo, možda je najvažnije to što je Mitrofanović uneo u crkvu likove Nemanjića, srpske vladarske srednjovekovne loze.

Na žalost, nije sačuvan originalan ikonostas, a nigde nema pomena o njegovoj izradi ili nabavci. Današnji ikonostas je skroman i potiče iz 1920.godine.¹²

9 S. Orlović, Manastir Krupa, Beograd-Šibenik 2008, str.13

10 Isto, st.51.

11 S. Petković, Zidno slikarstvo na području Pečke patrijaršije 1557-1614, Novi Sad 1965, str.67,68.

12 S.Orlović, nd, str.91.

A od 18.veka nisu su se samo videli plodovi srpsko-grčkog spajanja i preklapanja već su u manastir počeli da pristižu i skupoceni predmeti iz Rusije koje su poklanjali ljudi iz obližnjih mesta i sela što je govorilo i o većem i dnamičnijem kretanju ljudi iz ovog kraja ali i o ekonomski povoljnijim vremenima koja su dozvoljavala ljudima da manastiru poklanjaju takve darove. Među njima, prednjačio je Gerasim Zelić¹³, ne samo arhimandrit manastira Krupa već i kijevski ikonopisački đak, koji se trudio da sa svojih mnogobrojnih putovanja manastiru donose knjige, odežde i druge dragocenosti, ali i onaj koji je, učeći u Kijevskoj lavri, naučio da spaja pravoslavnu, vizantijsku, i Zapadnu, odnosno baroknu, slikarsku ideju.¹⁴ Osim što je prva polovina 18.veka bila za manastir Krupu obeležena snažnijim vezama unutar pravoslavnog sveta, nju je osenčilo i jačanje veza pravoslavlja i rimokatoličanstva. Za to najpre treba zahvaliti činjenici što se ovaj kraj nalazio u okviru Mletačke Republike. Tada su u Veneciji srebrom okovane prestone ikone, a nastavljeni su radovi na izgradnji manstira u smislu podizanja kelija, trpezarije, a nabavljeno je i centralno zvono.¹⁵

Kada je već reč o pisanim spomenicima ovog manastira treba svakako spomenuti njegovo vredno knjižničko blago. Da bi i o njemu nešto napisali treba da se vratimo u u doba kada je razvoj istoriografije i zanimanje za prošlost naroda raslo uporedo sa jačanjem nacionalnih buđenja širom Evrope. Ta buđenja nosila su želje za stvaranjem nacionalnih država, raskidanjem sa carističkom prošlošću naroda koji su se nalazili u okviru multinacionalnih carstava koja nisu više u političkom smislu mogla da odgovore željama malih i buntovnih naroda. Stvaranje novih državnih zajednica kao i novih državnih uređenja bilo je posledica višedecenijskih nacionalnih previranja širom Starog kontinenta. U taj proces

13 Više o Gerasimu Zelću predlažem da se pročita kod Episkop moravički Lavrentije, Gerasim Zelić, u knjizi Manastir Krupa 1317-1967, Beograd 1968, str.51-59.

14 D. Davidov, O ukrajinsko-srpskim umetničkim vezama u XVIII veku, ZLUMS, 4, Novi Sad 1968, str.223.

15 S. Orlović, nd, str.14.

uključili su se i Srbi. I srpski političari i društvo kretali su se u pravcu traganja za sopstvenom nacionalnom državom tokom 19.veka, ali i za širom višenacionalnom zajednicom u kojoj bi se svi Srbi našli na okupu tokom 20.veka. Takva kretanja zahtevala su zaranjanje u prošlost, pa su još od kraja 18.veka, među prvim srpskim nacionalnim radnicima, iskrslili i prvi dokumenti i knjige u kojima se pisalo o najstarijoj, srednjovekovnoj srpskoj prošlosti.

U njoj je svoje mesto pronašla i istorija manastira Krupa. Među nekoliko podataka o nastanku manastira, izabrao sam kao meni najinteresantnije primere dva teksta koji govore o vremenu izgradnje manastira u vreme cara Dušana. Stariji tekst izvire iz Časoslova arhimandrita Gerasima Zelića 1795.godine¹⁶, a nešto mlađi tekst bio je uklesan 1802, na kamenoj pločici na kubetu manastirske crkve. Nisu samo domaći ljudi pisali o manastiru. U vreme Napoleonovih ratova, kada je francuska vojska okupirala Dalmaciju, ovaj manastir se našao u francuskim vojnim izveštajima i tada nije spomenuto samo vreme i razlog njegovog nastanka već je spominjan i kao mesto gde su se sudarile vojske 1385.godine.¹⁷ Osim što su pomenuti zapisi svedočili o nastanku manastira, u stvari, možda po pisanu kulturnu baštinu najvrednije blago ovog manastira leži u njegovom bibliotečkom fondu. On se čuva u manastirskoj biblioteci i u riznici. Manastirska biblioteka danas broji više od 275 knjiga koje su bogoslužbenog karaktera, a u riznici se, osim knjiga, čuvaju i mnogobrojni dragoceni predmeti, koje je, u najvećem broju sa svojih putovanja po svetu doneo Gerasim Zelić.

SAVREMENI TURISTIČKI POTENCIJALI MANASTIRA KRUPA

Od početaka ljudske vrste pa do danas religija je ostala jedan od najemotivnijih delova ljudskoga iskustva koji snažno utiče na našu percepciju stvarnosti, na osećak pripadnosti

¹⁶ N. Milaš, Pravoslavna Dalmacija, Beograd 1989, str.181.

¹⁷ Isto, str.182.

određenoj zajednici kao i na odnos prema okolini u kojoj živimo. Religija i religioznost, kao sistemi verovanja, osećaja i prakse rasprostranjeni su u svim vremenima i prostorima. Svako društvo unutar svog holističkog sistema sadrži neki oblik religioznosti, neodvojiv od svakodnevnog života.¹⁸ Kroz istoriju religija, religijski motivi su često bili generatori putovanja, kako ličnih tako i grupnih. Potreba za posetom važnim svetim mestima i religijskim spomenicima, prepunim simbolike i mistične energije, doveli su do religijom motivisanih putovanja širom sveta. Bilo da se radi o hinduizmom motivisanim posetama Indiji, hrišćanstvom, judaizmom ili islamom motivisanim posetama Izraelu, ili bilo kojim drugim utristički organizovanim posetama, religijski turizam ne samo da danas predstavlja naistrajniji razlog turističkih putovanja kroz vekove već simboliše i ozbiljan potencijal za dalji razvoj ovog vida turizma. Osim ostvarivanja profita od razvoja religijskog turizma, on omogućava i da mesta i objekti od religijskog ili duhovnog značaja, kroz proces simbolizacije, dobiju posebno značenje, a da akcija putnika stekne legitimitet duhovnog opravka ili napretka. Pri tome grupe vernika pronalaze različite načine da simbolišu duhovnu prisutnost koja se našla u njihovom središtu. Iz religijski motivisanih putovanja, koja su u hrišćanskom srednjem veku bila naročito popularna u vreme Krstaških ratova, (najčešće su to bila hodočašća) razvio se moderni turizam.

Na sličan način kao što vernici žele da dođu u dodir sa svetim mestima, savremeni turisti žele da dođu u dodir s drugim i drukčijim, odnosno različitim kulturama, jezicima, običajima, krajevima, klimom, ukusima i mirisima. Shvaćen na moderan način, religijski turizam doživljava pravu ekspanziju nakon Drugoga svetskog rata kada počinje da jača svest o toleranciji među verama i konfesijama i kada duhovna potraga postaje sve više lična a sve

18 A. Giddens, Sociologija, Zagreb 2007, str. 531.

manje vezana za versku zajednicu. Od tada i religijski turizam počinje da se uklapa u globalne turističke tokove, potaknute brojnim poticajima u materijalnoj i duhovnoj sferi. Budući da je reč o ekonomski vrlo korisnom obliku turizma, kroz istoriju su neke destinacije religijskog turizma postale središta verskih, trgovačkih i kulturnih događanja bitnih za čitave države, poput Fatime u Portugalu ili Lurda u Francuskoj.

U okviru savremene turističke potražnje religijski turizam se može tretirati kao važan marketinški segment koji ima svoje organizacijske forme, uhodane navike i rute religijskih putovanja. U skladu sa snažnim motivima za takva putovanja, turističke organizacije inicijalnog turizma (turooperatori, agencije) realiziraju sadržaje koji osim čisto religijskih i duhovnih programa nude sadržaje tipične za savremeni turizam (odmor, razonoda, rekreacija, lokalni specijaliteti i sl.)¹⁹ a za šta postoje mogućnosti za razvoj u okruženju manastira Krupa. I još više, jer poseta manastiru Krupa bi mogla da se uobliči u turističku ponudu obilaska manastira Dalmacije i adekvatno popuni ostalim pratećim sadržajima. Osim spomenika i objekata verskog sadržaja religijski turizam bi na ovim prostorima mogao da ponudi i organizaciju letnjih škola. Manastir Krupa ima potencijale i za taj vid edukativnog turizma kojim bi mogao ne samo da pobudi interesovanje za duhovnu i civilizacijsku prošlost već i da radi na oživljavanju gotovo opustelih manastirskih kompleksa. Osim već postojećih jakih duhovnih i nacionalnih veza lokalne srpske sredine sa manastirom, razvoj ovakvog vida turizma sigurno bi podstakao i jačanje lokalne privrede koja bi, uz oslonac na potrebe turizma, mogla da uhvati zamajac u sferi organskih proizvoda karakterističnih lokalnih specijaliteta, što bi uz podsticanje podizanja smeštajnih kapaciteta u bližoj okolini manastira ne samo

¹⁹ Više o tome kod S. Geić, Turizam i kulturno-civilizacijsko naslijeđe, Split 2002.

omogućilo veću koncentraciju turista u ovom kraju već i dinamičniji povratak izbeglog stanovništva.

SUMMARY

The monastery Krupa is situated on the foothills of the mountain Velebit, in the northern high hills of Dalmatia, nearby river Krupa. It is the oldest orthodox monastery in Croatia. The monastery was built in 1317 by monks from Bosnia, with the financial support from the Serbian king Milutin. During their reigns, King Stefan Dečanski and Emperor Dušan renovated the monastery. In the 15th and 16th century, the monastery was destroyed several times during the wars between Venice and Ottoman Empire, mostly because the monks gave support to the Christian soldiers. In the same centuries, monastery was endowed by Saint Angelina of Serbia. When the great work on renovation of the Serbian medieval churches start at the second decade of the 17th century, the most famous Serbian painter of the Ottoman period, Georgije Mitrofanović painted the walls (1620-1622). The frescoes painted by Georgije Mitrofanovic belong to the period of post-Byzantine art. In the 1760s, Serbian writer and educator, Dositej Obradović, lived and worked in Krupa, while in the 1860s, major Serbian realist author, Simo Matavulj, lived and was educated in the monastery. Gerasim Zelić also lived there in the 18th century. Monastery was completely renovated in 1855. Today, numerous icons, liturgical books, manuscripts and treasures from the orthodox world witness about zealous care of Krupa's monks and people who lived in this region. Beside the fact that the monastery presents the spiritual and nationalist heritage for the Serbs in Croatia it

also open the possibility for the In the development and the role of religious tourism through the historical and sociological perspective, with the emphasis of its role in the contemporary society and in the context of modern tourism.

KEY WORDS: monastery, Krupa, monks, frescoes, icons.